

ISMERTETÉSEK. BÍRÁLATOK.

Irodalmi dolgozatok. Irta *Ferenczy* József, Budapest 1899. Hornyánszky Viktor kiadása.

Egy kötet irodalmi dolgozat van előttünk, majdnem félszáz hosszabb rövidebb cikkely, melyek — legalább nagyobbbrészt — folyóiratokban vagy napilapokban már egyszer megjelentek. Szerzőjük, úgy látszik, érdekeseknek tartotta őket arra, hogy összegyűjtve kiragadja a feledékenységből. Irodalmi viszonyaink csakugyan olyanok, hogy az értekezések — bár a magyar tudomány jó része folyóiratainkban van letéve — maradandó hatást tulajdonképen csak akkor gyakorolnak, ha könnyen hozzáférhető helyen, például könyvben találhatók föl, míg a becses tanulmányok is sokszor elvesztik jelentőségüket, ha minden alkalommal könyvtárakba kell értük fáradnunk. Gondoljunk csak *Erdélyi* és *Greguss* egyaránt kiváló irodalmi tanulmányaira. Az előbbieket közkezen forognak, mindenki ismeri őket, mert »Pályák és pálmák« czimén kiadta a Kisfaludy társaság, míg *Greguss*nak a XVI—XIX. század vezető férfiaról és a legújabb szépirodalomról szóló tanulmányait az újabb nemzedék teljesen elfelejtette, mivel azóta, hogy a Pesti Naplóban (Jeles íróink csarnoka czimén), majd a Magyar Sajtóban és a Keleti Népeben 1853-tól 1858-ig megjelentek, újra össze nem gyűjtettek.

Ez a gondolat vezette *Ferenczy*t is elszórtan megjelent értekezéseinek kiadására. Csak egy dologról felelt meg: arról, hogy nem minden megirt sorért kár, ha megfelelkezik róla a világ. Fölteszi ugyan a kérdést előszavában, érdemes volt-e a fölvetett dolgozatokat gyűjteménybe fogadni, de nem felel meg rá. Pedig, ha elmékedett volna a kérdésről, neki is be kellett volna látnia, hogy az irodalom semmiképen nem vallotta volna kárát, ha e gyűjtemény elmarad.

Különösen áll ez könyvének második részére, mely fővárosi és vidéki lapokban megjelent könyvbírálatait foglalja magában. Legnagyobb részüket azzal az egy szóval jellemezhetem, hogy közönséges ujságcritikák, sőt talán még evvel is többet mondtam, mint kellene, egyszerű ismertetések, a milyeneket azelőtt a hirlapok tárczarovatában találhattunk. Ismertetést közöl p. u. *Badics Ferencz* könyvéről (*Gaal József* élete), s az ismertetés nem egyéb, mint rövidre szabott kivonata *Badics* munkájának.

Tagadhatatlanul az ilyen ismertetésnek is van jogosultsága, de csak — napilapban. Ott helyén való. Megismerteti az u. n. művelt olvasóközönséggel, mely azonban irodalomtörténeti monographiakat nem szokott olvasni, az új mű tárgyát és ha elmondván tartalmát egy-két olvasójában föltámad a kívánság, hogy elolvassa a munkát: az ismertetés elérte a célját. De evvel a hivatását is teljesítette, ezután már a cikkelynek nincs semmiféle érdeme, nincs joga a további életre. Ilyen a legtöbb bírálata. Hogy mi szükség volt ezeket a kritikákat, köztük azt, mely három oldalon végez Gyulai Pál Katona és Bánkán-jával, vagy a másikat, mely negyven sorban dicséri Márki »Magyar Pantheonját« (a harmadrésze idézet a műből!) megóvni a feledékenységről, azt nem tudjuk megérteni.

Egy pár bírálata p. o. a Dömötör Pál költeményeiről vagy Bánóczi Kisfaludyjáról szóló mélyebben jár, van bennük gondolat, látszik, hogy Ferenczy nemcsak a Bánóczy-féle életrajzot ismerte, hanem Kisfaludy életét is, gondolkodott a kérdésről és így tudott ítéletet is mondani. Kár, hogy az előbbit nem egyszer élvezhetetlenné teszi a sok frázis és a lépten-nyomon előkerülő értelmetlenségek. Sokszor, mintha sejtelve sem volna arról, mit akar mondani, összefűz egy pár hangzatos szót, de ezek csak üres szók, minden jelentés nélkül p. o. »... költeménye a »Kis gyermek mellett« *naiv, de philosophiai mélységű* (!) dala, a *tárgy és forma költői subiectivitásának hű kinyomata*, emléklapok a tapasztalás könyvéből,« (186. lap) vagy »Az anyagot itt is mindég saját életkörülményeiből meríti (azért nevezi e dalokat helyzetdaloknak!), mindenütt a subiectiv hang uralkodik, ez által domborulnak szabatos, kerekded egészszé ezen versei is« (!) . . . (191. lap)

De, még ha minden kritikája alapos, igazi tudományos kritika volna, akkor sem volna megokolva összegyűjtésük. Nem arra valók a kritikák, nem az a rendeltetésük. Még Arany János bírálatai is csak halála után jelentek meg (Hátrahagyott iratai II.), pedig a mit ő írt, annak minden szava érdemes a megőrzésre. Mennyivel fölöslegesebb munkát végzett Ferenczy, különösen, ha meggondoljuk, milyen könyvekről írt! Iskolakönyvekről, spirítiszta iratokról, sőt még Beniczkyne regényéről is olvasható bírálat, erről az utóbbiról ez az állítólag tudományos könyv azt a hallatlan állítást meri mondani, hogy »nyereség eredeti regényirodalmunkra«, hogy »alakjai természetesen és érdekesek s nem egyszer pszichologiai szempontból is kifogástalan jellemek«. Az a munka, mely az igazsággal ennyire ellenkező állításokat hirdet, nem méltó, hogy tudományos műnek tartsuk.

A kötetnek aránylag legjobb része az első (a harmadik, a Közoktatásügy nem tartozik reánk). Öt hosszabb irodalmi cikk van benne, köztük az első, *Jókai mint hírlapíró*, hogy úgy mondjuk, bibliographiai érdekességgel, Jókai hírlapírói működéséről számol be, történeti adatokat közöl, de az adatok annyira magukért és magukban vannak, hogy egységes képet Jókairól, a hírlapíróról nem kapunk. Tóth Kálmánról tartott emlékbeszéde, nem számítva, hogy szerelmeiről adott képe kissé zavaros, elég ügyes életrajz, de az esztetikai méltatása, különösen mint drámáirónak,

hiányos. Emlékbeszéde *Trefort* fölött afféle »laudatio funebris«. Mellőzve *Eötvösről* irt megemlékezését, melyben semmi új adat, semmi eredeti fölfogás nincs, az utolsó cikk *Komócsy* Józsefet mutatja be. Bár, meglátszik, hogy szerető barát munkája, nem esik a tulságos dicsőítés hibájába, kijelöli Komócsynak azt a helyet, mely őt megillette; nem a nemzet nagyjai közé, nem is az utolsók közé, hanem azon írók sorába helyezi »a kiknek munkái iránt méltán érdeklődhetik a komoly költészet kedvelője«.

Ime a könyv, melynek első részéből még meríthetünk okulást, bár közös hibájuk, hogy a részletekben elmerülve nem tud az író odaemelkedni, hogy, ha csak nagy vonásokban is, egységes, plasticus képet nyújtson az íróról. A második részről bőven szóltunk, most csak annyit, hogy az író átdolgozhatta volna azokat a cikkeket, ha már nem akarta elhagyni, melyek elavultak. Ismertetvén p. o. Beksics 96-ban megjelent könyvét, ő is kiemeli, hogy a slavismus részéről nem fenyegeti veszedelem a németség, mely épen nincs decandentiában. Ma már, mikor Beksics jóslata ellenére a szlávok már második éve uralmon vannak Ausztriában, komikusan hangzik ez az állítás. Nem kívánjuk, hogy a kritikus jós legyen, de azt megvárhatjuk, hogy 99-ben ne hirdessen olyan jövőt, melynek már 98-ban az ellenkezője következett be.

Az ilyen tévedések jellemzik a műgondot, melylyel a könyv készült.
Im.

